

L 1476

BESLUT

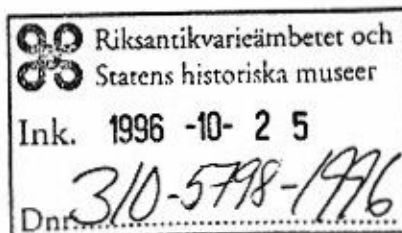
1 (4)

1996-10-24

221-4761-95

LÄNSSTYRELSEN
SKARABORG

Byggnadsminnesförklaring av Horns tegelbruk på fastigheten Axtorp 1:5, Horns socken, Skövde kommun

Beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § lagen (SFS 1988:950) om kulturminnen m.m. Horns tegelbruk i Skövde kommun för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar med stöd av 3 kap 2 § samma lag följande skyddsföreskrifter.

Skyddsområdet omfattar del av fastigheten Axtorp 1:5 enligt bifogad situationsplan. Skyddsföreskrifterna avser de byggnader som markerats med nummer på situationsplanen: flamugnar (1), ringugn (2), skärmtak (3), dagsverksstuga (4), torklada (5), och produktionshall (6).

1. Byggnaderna 1-6 får inte rivas, flyttas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
2. I byggnaderna 1 och 2 får inte ingrepp göras i stomme, ugnar eller loft.
3. I byggnaderna 5 och 6 får inte ingrepp göras i stomme eller fast inredning, såsom torkställningar.
4. Tillbehör till fastigheten som maskiner och annan utrustning, som tillförts tegelbruket och använts i verksamheten, skall bevaras.
5. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras med traditionella material och metoder på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
6. Vid förändring och underhåll av exteriörerna på övriga byggnader skall utformning, materialval och färgsättning anpassas till omgivande byggnader. Samråd skall ske med Länsstyrelsen.
7. Inom det med röd linje på bifogade situationsplan avgränsade området får inte ytterligare byggnader uppföras utan Länsstyrelsens tillstånd. Skyddsområdet skall hållas i sådant skick att byggnadsminnets karaktär och utseende inte förvanskas.

1997-05-02 beslut YL6
Ar. KPM 14 till BKH. res/may

1996-10-24

221-4761-95

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen enl. 3 kap. 14 § KML lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid med skyddsföreskrifterna.

Redogörelse för ärendet

I en inventering av tegelbruk i Sverige, som Riksantikvarieämbetet genomförde åren 1984-87, har Horns tegelbruk uppmärksammat som en mycket välbevarad anläggning och som ett av de mest angelägna brukna att dokumentera och bevara.

Ett större byggnadsvårdsbidrag utgick till upprustning av Horns tegelbruk under åren 1992-94. Med anledning härav satte Länsstyrelsen som villkor att tegelbruket byggnadsminnesförklarades (Beslut 1994-05-26. Dnr. 222-1604-94).

Den 30 maj 1995 väckte Länsstyrelsen i en remiss till fastighetsägaren, RAÄ och andra berörda fråga om byggnadsminnesförklaring av Horns bruk och översände samtidigt förslag till skyddsföreskrifter av berörda byggnader inom rubricerade fastighet.

Fastighetsägaren tillstyrkte i ett brev daterat den 30 januari 1996 de föreslagna skyddsföreskrifterna med undantag av den punkt som berörde torkställningarna då verksamheten på fastigheten hade behov av vissa förändringar i torkladan. I syfte att undvika ingrepp i denna så väsentliga del av anläggningen beslöt Länsstyrelsen den 2 september 1996 att bevilja statsbidrag avseende tillbyggnad av befintlig torklada (beslut 222-4320-96).

Skaraborgs länsmuseum tillstyrkte de föreslagna skyddsföreskrifterna i en skrivelse som inkom till Länsstyrelsen den 5 september 1995.

Riksantikvarieämbetet har i en skrivelse daterad den 15 november 1995 tillstyrkt de föreslagna skyddsföreskrifterna.

Byggnadsnämnden i Skövde kommun inkom med remissvar den 22 augusti 1995 utan erinran mot föreslagna skyddsföreskrifter.

Beskrivning

Horns tegelbruk ligger i anslutning till gården Axtorp i Horns by på Vadsbo-slätten. Anläggningen består av ett antal byggnader som inrymmer tegelbrukets olika funktioner med tillhörande utrustning. Råmaterialet för tegeltillverkningen, dvs lera av mycket hög kvalitet, finns i täkter i närheten.

Tegeltillverkningen vid Horn startade i liten skala i mitten av 1800-talet. Teglet brändes då i skältugnar. I början av 1900-talet uppfördes den första mer permanenta tegelugnen. Tillverkningen var från början inriktad på mur- och taktegel men från 1919 gjorde man även dräneringsrör, vilket kom att bli

1996-10-24

221-4761-95

den dominerande produkten från 1950-talet. Tegeltillverkningen upphörde helt först i mitten av 1970-talet.

Byggnadsminnet Horns tegelbruk består av följande byggnader:

- 1) Gamla och nya flamugnen. Uppförda 1905 respektive i början av 1940-talet. Tegelugnar med ugnsvåning i tegel med tillhörande kvadratisk skorsten. Brädfodrat, rödfärgat loft under tegeltäckt sadeltak.
- 2) Ringugn uppförd ca 1940, dock aldrig fullbordad. Tegelugn med ugnsvåning i tegel och brädfodrad, rödfärgad överbyggnad under tegeltäckt sadeltak. Kvadratisk skorsten.
- 3) Skärmtak med tegeltäckt sadeltak. Byggnadsår okänt.
- 4) Dagsverksstuga. Troligen uppförd i början av 1900-talet. Rödfärgad brädpanel över korsvirkeskonstruktion med tegelfyllningar under tegeltäckt sadeltak.
- 5) Torklada av rödmålad brädpanel på regelstomme under tegeltäckt sadeltak uppförd ca 1930. Om- och tillbyggd.
- 6) Produktionshall. Brädfodrad med plåttak. Uppförd i början av 1940-talet. Ombyggd.

Till byggnadsminnet hör även décauvillebana, paternostergrävare, och maskiner för tegeltillverkning.

Inom skyddsområdet ligger även följande byggnader:

- 7) Kontor m m. Tegelväggar, flackt plåttak. Byggt ca 1965.
- 8) Sågverk. Brädfodrat, tegeltak. Uppfört i slutet av 1950-talet.
- 9) Dass. Rödfärgad brädpanel, pulpettak.
- 10) Lokstall.
- 11) Skyddstak för paternostergrävare.
- 12) Traktorgarage.

Motiv

Horns tegelbruk är ett av Sveriges bäst bevarade tegelbruk. Bruket hör till de första industrialiserade tegelbruken i Sverige och representerar en tradition av småskalig tegeltillverkning som tidigare var mycket vanlig i länet, liksom i landet som helhet. Industrimiljön med byggnader, ugnar, maskiner och annan utrustning är till stor del intakt och visar tegelproduktionens utveckling under 1900-talet. Som källa till kunskap om tegeltillverkning besitter Horns tegel-

1996-10-24

221-4761-95

bruk ett högt teknik- och industrihistoriskt värde. Den goda tekniska statusen innebär stora möjligheter att åskådliggöra produktionsprocessen, bl a genom fortsatt tillverkning i liten skala. Detta gör även Horns tegelbruk till ett i hög grad levande kulturminne med ett betydande pedagogiskt värde.

Länsstyrelsen finner därmed att Horns tegelbruk och dess bebyggelsemiljö har ett så betydande kulturhistoriskt värde att det kan anses som synnerligen märkligt och därigenom uppfyller kraven för en byggnadsminnesförklaring enligt 3 kap 1 § lagen om kulturminnen m m.

Detta beslut gäller även om det överklagas.

Detta beslut kan överklagas hos länsrätten, bilaga formulär nr 11.

I detta ärende har landshövdingen Bäckström beslutat och antikvarien Emanuelsson varit föredragande. I handläggningen har även länsantikvarien Björkman, antikvarien Larsson, biträdande länsarkitekten Rasmussen och länsassessorn Fjellman deltagit.

Birger Bäckström

Lena Emanuelsson

Meddelande till lantmäteriet för inskrivning i fastighetsregistret och till byggnadsnämnden i Skövde kommun ofördröjligen efter det att beslutet vunnit laga kraft.

Kopia till:

RAÄ
Länsmuseet
Nordiska museet
Tekniska museet
Arkitekturmuseum
Skövde museum
MMA-kultur
MMA-plan
EB
LE
akten

11

